

Otázka: Ekonomie a ekonomika

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Dominic Holeman

Ekonomie → věda, která zkoumá souvislosti v hospodářském (ekonomickém) životě společnosti.

→ věda o činnostech, které se týkají výroby a změny statků.

→ **zkoumá změny v ekonomice** – trendy cen, výroby, nezaměstnanosti. Na základě těchto vyhodnocení stát vypracovává hospodářskou politiku.

- zkoumá, jak *lidé využívají výrobní zdroje* (půdy, práce, stroje, technické poznatky).
- *co vyrábějí* (žito, hovězí, vepřové, silnice, koncerty, ponorky) a jak se vyrobené statky rozdělují mezi lidi.
- *ekonom má sklon všechno považovat za výrobek* → i umělecké dílo.

→ **studuje obchod mezi národy** = co se vyváží a dováží, proč to někdo vyváží a nedováží apod.

→ Je to věda o penězích, bankovníctví, bohatství a kapitálu.

→ **Název ekonomie** se používá spíše pro **teoretické disciplíny**.

Pak je zde pojem **Ekonomika**:

→ **ekonomika** = oblast společenské praxe → využívá *teoretických poznatků ekonomie*.

Ekonomika může být chápána jako:

→ *hospodářství* – ekonomika ČR, světová ekonomika, ekonomika podniku apod.

→ *hospodaření* – činnosti, jež s chodem ekonomiky souvisejí → výroba, zásobování, prodej, financování apod.

→ *hospodárnost* → účelnost = využívání materiálu, energie, porovnávání nákladů apod.

Typy ekonomik

Zvyková → *ekonomika je na nízké úrovni, a proto je vše ve společném vlastnictví.*

→ *Otázky co, jak a pro koho se řeší podle zavedených rodových zvyků, tradic, které předávají starší mladším.*

Příkazová → plánovaná, převládá *státní vlastnictví*, vláda plně rozhoduje o výrobě a rozdělování.

→ *Otázky co, jak a pro koho se řeší direktivním plánem. **Osobní iniciativa je státem omezována a potlačována.** Příkladem je *komunistická plánovaná ekonomika* (5 leté plány).*

Tržní → převládá soukromé vlastnictví.

→ O otázkách **co, jak a pro koho rozhoduje trh** – zákony nabídky a poptávky, systém cen, zisků a ztrát.

→ Firmy nabízejí statky s cílem co nejvyššího zisku (**co**), výrobními technikami, které mají co nejnižší náklady (**jak**) a lidé se sami rozhodují, za co své peníze utratí (**pro koho**).

→ **Tržní ekonomika je založena na iniciativě a svobodě** svých jednotlivých subjektů.

Zakladatel ekonomie: Adam Smith (1723 – 1790) → britský morální filosof a politický ekonom.

Napsal slavnou knihu → „Bohatství národů“ (publikována v r. 1776).

Autor teorie o „**neviditelné ruce trhu**“ → znamená, že svobodné obchodování a podnikání by *nemělo být regulováno a omezováno* z ničí strany (např. ze strany státu).

→ Tím se vytvoří přirozené prostředí konkurence, které se *samo vyvažuje, samoreguluje*.

Další významní myslitelé:

Karl Marx (1818 – 1883). Ten napsal knihu Kapitál.

Předpovídal pád kapitalismu a nástup státně řízeného socialismu.

John Maynard Keynes (1883 – 1946)

V r. **1936** publikoval knihu → „Obecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz“ (v době světové ekonomické krize).

→ Tvrdil, že klasický ekonomický systém **laisser - faire** (tj. nechat volně probíhat ekonomickou soutěž) → *nezaručuje plnou zaměstnanost a dostatečnou rovnost příjmů a bohatství*.

→ **Stát by měl podporovat investice** = nákup strojů, zařízení, průmyslové stavby apod. prostřednictvím nízké úrokové míry (peníze jsou pak levnější) a **zaměstnanost** → programem veřejně prospěšných prací.

→ byl spoluzakladatelem **Mezinárodního měnového fondu v r. 1944**.

V r. **1969** byla udělena *první Nobelova cena za ekonomii*.

Nejznámější nositelé Nobelovy ceny:

Milton Friedman (americký ekonom – v r. 1974)

Friedrich Hayek (rakouský ekonom – v r. 1976)

Makro a mikro

- Makroekonomie = zkoumá fungování ekonomiky jako celku, z hlediska národního hospodaření, států, mezinárodního společenství.

Předmětem jejího zájmu je např. inflace, nezaměstnanost, národní důchod, proč některé země prosperují a jiné stagnují.

Makroekonomické zájmy určité země **znamení snahu o celkovou prosperitu země**.

→ Říká se, že *stát provádí určitou hospodářskou politiku*.

- **Fiskální politika** (fiskus = státní pokladna) → jsou *vládní výdaje a zdanění*. Vládní výdaje zahrnují vše, na co stát vynakládá prostředky – **nákup stíhaček, platy úředníků, generálů, stavby elektráren, silnic apod.**

→ Výše stanovených daní ovlivňuje jednak rozsah a obsah státních investic, jednak soukromou spotřebu.

- **Monetární politika** (monetární = týkající se peněz v oběhu) → zabývá se *bankovníctvím, úrokovými sazbami*.

→ Výše stanovených úroků (to znamená, jak drahé jsou peníze) ovlivňují investice do nákupu strojů, budov apod.

- **Zahraniční ekonomická politika** – je to *obchodní politika státu*. Vymezuje měnový kurs, sladuje *dovoz a vývoz*.

- Mikroekonomie – zájem o **souvislosti mezi jednotlivými prvky ekonomického systému a jejich chování** (tzn. chování firem, domácností a ekonomických odvětví).

→ Zajímá ji **tvorba jednotlivých cen, účinek daní** na pracovní úsilí lidí na jejich úspory apod.

→ Řeší potřeby ekonomie.

→ **Potřeba je v ekonomii** pocit nedostatku, který si člověk či jiný subjekt uvědomuje a usiluje o jeho překonání, **snaží se pocit nedostatku překonat**.

Jsou potřeby:

a) **Základní** (nevyhnutelné, skutečné) → jídlo, pití, oblékání, spánek, bydlení.

b) **Vyšší** (jejich uspokojení lze zkrátit nebo odložit) → dovolená v Brazílii, hodinky s vodotryskem, zlatem vyšívaný župan, návštěva muzikálu.

c) **Nahodilé** (vyžadují určitý impuls) → pohled na jídelní lístek ve vitríně hospody, výrazná sleva, atraktivní obal.

d) **Uměle vyvolané** → reklama, tlak módy.

Jiné rozdělení potřeb:

a) **nezbytné** – základní, fyziologické.

b) **zbytné** – opak nezbytných.

Ekonomické subjekty – skupiny:

→ Veškeré ekonomické záležitosti se točí kolem **3 subjektů**, které mezi sebou vstupují do vztahů (nabídky a poptávky) → každý z nich něco **nabízí a něco chce**. Tento systém se nazývá **trh**.

Domácnosti → Jsou to jednotlivci nebo rodiny.

→ Na straně nabídky: na trhu práce nabízejí svoji práci zaměstnavatelům, na kapitálovém trhu svoje peníze peněžním ústavům, na trhu půdy pronájem půdy výrobcům.

→ Na straně poptávky: ptají se po zboží a službách, chtějí uspokojit své potřeby – jídlo, pití, spaní, bydlení a jiné.

→ Jejich **cílem je uspokojit své potřeby prostřednictvím spotřeby**.

Podniky → Subjekty, které podnikají (jednotlivci i firmy).

→ Na straně nabídky: nabízejí své výrobky.

→ Na straně poptávky: jako spotřebitelé faktorů výroby. Např. keramik shání hlínu, vydavatel papír, taxikář auto, kat meč.

→ Jejich **cílem je zisk**, jakkoli se mohou tvářit jinak.

Stát → vystupuje na trhu jako **domácnost i podnik**. *Zaměstnává lidi, pronajímá půdu, půjčuje si peníze, vybírá daně, kupuje počítače, auta, spotřebovává zboží i služby.*

→ **Cílem** jeho působení na trhu by měl být **veřejný prospěch**.

Základní ekonomické otázky:

1. **Co?** *Jaké statky se mají vyrábět a v jakém množství. Více levného nebo méně, ale kvalitního? Více televizí nebo více koncertních sálů?*
2. **Jak?** *Jak budou statky vyráběny. Z čeho budeme ždímat energii? Z atomu? Vody? Větrů? Má se vyrábět státně nebo soukromě? Jakou technologií budeme vyrábět?*

- **Pro koho?** *Jak má být to, co je vyrobeno rozděleno.* Podle zásluh? Podle ksichtu? Nezávisle na ksichtu? Mají být všichni nebohatí a nechudí? Má být hrstka bohatých a mnoho chudých?

Výroba:

- Veškerá výroba je charakterizována **vstupy a výstupy**.

Vstupy → všechny statky nebo služby, které používají firmy ve svých výrobních procesech. Např. vstupy při výrobě boty je kůže, guma, látka na tkaničky apod.

→ Vstupy se dělí do tří skupin:

1. **Přírodní zdroje** – dary přírody využívané ve výrobě a zdroje energie.
 2. **Práce** – lidský čas strávený ve výrobě.
- **Kapitál** – jsou to statky vyrobené za tím účelem, aby vyráběly další statky: stroje, počítače, silnice apod.

Výstupy → veškerá produkce vzniklá procesem výroby, tedy **výrobky a služby**.

→ Veškeré výstupy se snaží výrobci maximalizovat – **s co nejmenším vstupy dosáhnout co největšího výsledku** – výstupu!

→ Průvodním jevem výstupů jsou **odpady**, s nimiž je problém.

Ekonomické sektory

Primární – *prvovýroba* – těžba surovin z přírody a obdělávání půdy – těžební průmysl, zemědělství.

Sekundární – výroba hmotných statků – zpracovatelský průmysl a stavebnictví.

Terciální – služby pro výrobu a pro obyvatelstvo – obchod, doprava, spoje, cestovní ruch, peněžní služby, zdravotnictví, školství apod.

Statek → je každý prostředek, který je v důsledku svých vlastností schopný poskytnout užitek (tj. uspokojit potřebu).

Statky jsou:

hmotné → potřeby uspokojovány hmotnou věcí = lednička, postel, koberec apod.

nehmotné → potřeby uspokojovány nehmotnou věcí – film, divadelní představení, koncert apod.

služby → potřeby jsou uspokojovány činností – služby lékařské, dopravní, opravárenské apod.

Rozlišují se statky:

Volné → vyskytují se v takovém množství, že jimi může každý uspokojovat své potřeby v libovolném rozsahu, aniž vyvíjí ekonomickou činnost – např. sluneční jas, vítr, déšť.

Vzácné → v omezeném množství. Vznikají hospodářskou činností. Jejich výroba je spojena s náklady, jsou tedy dostupné za určitou cenu. Je to v podstatě to, co člověk může koupit a prodat. Volné statky se mohou časem stát částečně nebo úplně omezenými

Zákon vzácnosti

→ Lidé chtějí spotřebovávat víc, než ekonomika dokáže vyrobit.

→ **Spotřeba lidí je neomezená**, kdežto **výroba** v důsledku omezených výrobních zdrojů, **omezená**.

→ Většina lidí, když má hodně, chce ještě víc.

Efektivnost

→ je jedním z ústředních pojmů ekonomie.

→ co nejefektivnější užívání zdrojů ekonomiky k uspokojení potřeb a přání lidí.

→ **efektivní ekonomika je taková ekonomika, která se nachází na hranici svých produkčních možností.**

→ v souvislosti s vytvářením efektivní ekonomiky jsou důležitá rozhodnutí (investování).

Dvě alternativy:

→ **spotřební statky** = magnetofony, kola, hračky, salámy, boty atd. nebo

→ **investiční (kapitálové) statky** = stroje, továrny atd.

Pozn. Když ekonomika obětuje současnou spotřebu a vyrábí víc kapitálových statků, může růst rychleji, což jí umožní získat více obojích statků – spotřebních i kapitálových – v budoucnosti.

Zákon klesajících výnosů

- je to jeden z **nejslavnějších ekonomických vztahů**.

Říká toto: Když přidáváme postupně další dávky některých vstupů a přitom udržujeme ostatní vstupy nezměněné, budeme dostávat stále menší přírůstky výstupu.

Např.: Učíš-li se dvě hodiny, zapamatuješ si určité množství látky. Přidáš-li další dvě, nezapamatuješ si stejné množství jako v předchozích dvou hodinách, ale jen třeba polovinu předchozího množství. Při další dávce dvou hodin pak přírůstek zapamatovaného materiálu bude ještě menší, a to v důsledku únavy, nesoustředění a tak. Po následující dvouhodinovce si už nezapamatuješ nic a usínáš.